

Vrij lezen groep 4

Doelen eind groep 4

Leerlingen

- hebben plezier in voorgelezen worden
- hebben plezier in lezen en voorlezen
- hebben belangstelling voor verhalende teksten (waaronder poëzie) en informatieve teksten
- lezen en bespreken jeugdliteratuur

Waarom werkt u in groep 4?

De motivatie voor lezen is hoog in groep 4. Bijna 9 van de 10 leerlingen in deze leeftijdsgroep zegt lezen leuk te vinden. De leerlingen hebben nog weinig ervaring met het lezen van boeken, ze moeten zich nog gaan ontwikkelen als lezer met een eigen voorkeur voor bepaalde auteurs en genres. U speelt hierin een belangrijke rol, vooral bij leerlingen die van huis uit geen sterke leescultuur kennen. U kunt deze leerlingen helpen om een goede start te maken als enthousiast lezer.

In groep 4 is de technische leesvaardigheid van de leerlingen nog niet volledig ontwikkeld. Bij de keuze van leesmateriaal in de klas zult u daarmee rekening moeten houden. Niettemin geldt ook voor deze groep dat de interesse van de leerlingen zwaarder weegt dan hun leesniveau. Als een leerling graag iets wil lezen dat boven zijn AVI-niveau ligt, is dat toegestaan. Uit onderzoek blijkt dat basisschoolleerlingen die boven hun niveau lezen hoger scoren op taaltoetsen. Kennelijk levert de extra inspanning die zij doen, gedreven door hun intrinsieke motivatie, nog meer op voor de taalontwikkeling dan het lezen op niveau al doet.

Tip: Boekenwurm

Hang in de klas een 'boekenwurm' op. Een boekenwurm bestaat uit een rij gekleurde rondjes die steeds langer wordt naarmate de kinderen meer boeken hebben gelezen. Plak eerst de kop op. Elke keer wanneer de kinderen een boek uit hebben, komt er een rondje bij. Op het rondje schrijven de kinderen de titel, de schrijver en hun eigen naam. Ze kunnen ook hun mening geven over het boek en er een tekeningetje bij maken. Wie daarmee klaar is, hangt het rondje achteraan.

Bron: website Expertisecentrum Nederlands

Didactische richtlijnen

Vooraf: Zorg voor een rijke, gevarieerde leesomgeving

Zorg ervoor dat er zowel in de schoolbibliotheek als in de klas een ruim aanbod aan leesmateriaal aanwezig is, met variatie naar onderwerp en naar niveau. Presenteer boeken zoveel mogelijk frontaal (met de kaft naar voren) en zorg ervoor dat boeken voor kinderen die moeite hebben met lezen direct herkenbaar zijn (bijvoorbeeld door hun plaatsing of door een speciale aanduiding op de kaft of rug).

Zaakvakken komen vaak nog niet of beperkt aan bod in groep 4. Zorg daarom in deze groep voor een extra royaal aanbod aan informatieve boeken, zodat kinderen met interesse in feitelijke onderwerpen en teksten voldoende aan hun trekken komen.

Om te beschikken over de juiste materialen in de school en in de groep maakt de school structurele afspraken met de openbare bibliotheek.

Tip: Boekenwurm

Hang in de klas een 'boekenwurm' op. Een boekenwurm bestaat uit een rij gekleurde rondjes die steeds langer wordt naarmate de kinderen meer boeken hebben gelezen. Plak eerst de kop op. Elke keer wanneer de kinderen een boek uit hebben, komt er een rondje bij. Op het rondje schrijven de kinderen de titel, de schrijver en hun eigen naam. Ze kunnen ook hun mening geven over het boek en er een tekeningetje bij maken. Wie daarmee klaar is, hangt het rondje achteraan.

Bron: website Expertisecentrum Nederlands

De gegevens over leesvoorkeuren van basisschoolleerlingen uit de landelijke monitor de Bibliotheek op school zijn een nuttige basis om een goed aanbod samen te stellen. Let er goed op dat de voorkeuren van jongens en meisjes soms gelijk oplopen en soms uiteenlopen. De voorkeuren in uw eigen groep kunnen natuurlijk net weer anders zijn. U kunt dat achterhalen door met uw school deel te nemen aan de monitor de Bibliotheek op school.

Top 6 leesonderwerpen groep 4

Jongens	Meisjes
1. Sport	1. Dieren
2. Dieren	2. Sprookjes
3. Griezelen	3. Vriendschap
4. Oorlog	4. Natuur
5. Natuur	5. School
6. Techniek	6. Griezelen

Top 3 genres groep 4

Jongens	Meisjes
1. Leesboeken	1. Leesboeken
2. Strips	2. Strips
3. Informatieve boeken	3. Gedichten en versjes

Richtlijn 1: Help leerlingen de juiste boeken te vinden

Als het goed is kunnen de leerlingen inmiddels hun weg goed vinden in de (school)bibliotheek. Als u merkt dat er toch nog leerlingen zijn die moeilijk vinden om een geschikt boek te vinden, doe dan nog eens voor hoe je snel kunt beoordelen of een boek je bevalt. Geef de hele groep boekentips, lees regelmatig voor uit verschillende boeken en praat met de leerlingen over hun gebruik van boekentips op internet (www.leesplein.nl en www.boekenzoeker.org). De moeilijkheidsgraad van een boek kan een belemmering voor het leesplezier zijn. Controleer daarom of kinderen in staat zijn om te beoordelen of een boek te moeilijk voor hen is (zie de vijfvingerstest in het tekstkader).

Tip: de vijfvingertest

Geef leerlingen de volgende tip om snel te zien of een boek te moeilijk is: lees een bladzijde en steek een vinger op zodra je een moeilijk woord tegenkomt. Als je aan het einde van de bladzijde meer dan vijf vingers nodig hebt, is het boek waarschijnlijk te moeilijk.

Richtlijn 2: Zet tijd voor (voor)lezen op het lesrooster

Zet vrij lezen op het rooster: geef de leerlingen iedere dag twintig minuten de tijd om vrij te lezen. Tijdens het vrij lezen wordt er niet heen en weer gelopen. Iedere leerling heeft een tweede boek of ander materiaal klaarliggen om in te beginnen zodra hij een boek uit heeft of niet meer verder wil lezen. Verplicht de leerlingen niet om een boek uit te lezen; lezen tegen je zin werkt averechts op leesmotivatie (Verboord, 2003). Ook de leerkracht leest in een boek tijdens het vrij lezen. In de praktijk blijkt dit voorbeeldgedrag een sterk effect te hebben op het leesgedrag van de leerlingen. Lees iedere dag 10 tot 20 minuten voor. Dit zorgt voor een gedeelde ervaring in de klas en laat kinderen kennismaken met teksten die zij niet zelf zouden kiezen of niet zelf zouden kunnen lezen. Kies een boek dat past bij het thema in de groep. Zorg voor afwisseling. Kies ook boeken die de leerlingen zelf zouden kunnen lezen. Lees een voorleesboek niet uit; u leest een week voor uit hetzelfde boek en daarna legt u het terzijde, met de opmerking dat wie wil weten hoe het verdergaat, het zelf maar moet uitlezen. Zo laat u de leerlingen in de loop van het schooljaar met bijna 40 boeken kennismaken.

Richtlijn 3: Laat leerlingen praten en schrijven over boeken en lezen

Praat met de leerlingen over boeken en laat hen schrijven over hun leeservaringen. Het doel hiervan is om de leesmotivatie verder te stimuleren, niet om het lezen te toetsen. Zorg ervoor dat het gesprek interessant is voor alle leerlingen. Doe dat door authentieke interesse te tonen in wat de leerling te vertellen heeft en leg van daaruit verbanden met de leeservaringen van andere leerlingen. Enkele handige tips:

- Vraag niet 'Waar gaat het verhaal over?', maar vraag naar een concreet aspect van het verhaal (bijvoorbeeld 'Wat is de hoofdpersoon voor iemand?', 'Waar slaat de titel op?', 'Ik zag die afbeelding op de kaft van jouw boek; wat gebeurt daar precies?').
- Leg verband met de leeservaringen van de andere leerlingen ('Wie heeft ook een boek gelezen dat speelt in...?', 'Heeft iemand een ander deel uit deze serie gelezen?', 'Wie heeft ook een boek over oorlog gelezen?', 'Wat vinden jullie van deze hoofdpersoon?').
- Leg verband met de eigen ervaringen van leerlingen ('Wie heeft wel eens zoiets meegemaakt?', 'Vind je dat dit personage de juiste beslissing neemt?', 'Wat zou je eigenlijk kunnen doen in zo'n geval?').
- Leg verband met de buitenwereld ('Zou zoiets ook in Nederland kunnen gebeuren?', 'Hoe zouden we daar tegenwoordig mee omgaan?').
- Wees niet te veel zelf aan het woord, laat de leerlingen vrijuit reageren op elkaar.

Praten over boeken kan tijdens de laatste paar minuten van het vrij lezen, bijvoorbeeld in de vorm van een minispreekbeurt (zie hieronder), of in de vorm van een kort commentaar van leerkracht op het boek waarin zij bezig is. Plan het ook in als langere activiteit in de vorm van een maandelijkse boekenkring (zie hieronder). De boekenkring komt dan in plaats van het vrij lezen.

Schrijven over boeken en leeservaringen heeft in kader van vrij lezen een vrijblijvend karakter. Er zijn geen verplichte werkbladen of boekverslagen. Leerlingen mogen een leeslogboek bijhouden als zij dat willen.

Minispreekbeurt

Een minispreekbeurt is praatje van ongeveer twee minuten waarin een leerling vertelt over een boek dat hij heeft gelezen, aan het lezen is, of niet uit wil lezen. De leerling zit of staat tijdens de minispreekbeurt op zijn vaste plaats. De spreekbeurt heeft geen vaste vorm. De enige eis eraan is dat de leerling duidelijk moet vertellen over welk boek het gaat en dat hij het boek bij voorkeur ook laat zien. Hij mag erover vertellen wat hij kwijt wil, zonder het hele verhaal eerst samen te vatten. Na de minispreekbeurt mogen een of twee kinderen (of de leerkracht) een vraag stellen, maar ook dat is niet verplicht. Het is aan te raden om deze werkvorm als leerkracht eerst voor te doen (te 'modellen') voordat de kinderen ermee aan de slag gaan.

De boekenkring

Een boekenkring is een activiteit van 20 tot 30 minuten waarin de leerkracht met de leerlingen praat over boeken, auteurs, genres, leesgewoonten, enzovoort. Er is geen vast stramien voor de boekenkring. De gesprekken worden ingezet en gestuurd door de leerkracht, maar zijn bovenal authentieke gesprekken waarin de leesbeleving van de leerlingen centraal staat. De inbreng van de leerlingen bestaat uit spontane reacties op vragen en opmerkingen van de leerkracht en de andere leerlingen. De leerkracht stelt vragen die het gesprek op gang brengen of gaande houden, zij legt verbanden tussen boeken en tussen opmerkingen van leerlingen en zorgt ervoor dat alle leerlingen zoveel mogelijk aan bod komen. De leerkracht praat ook over haar eigen leeservaringen in de boekenkring.

Richtlijn 4: Stimuleer het vrijetijdslezen

Stimuleer leerlingen om ook buiten schooltijd te lezen. Laat de leerlingen kennismaken met de bibliotheek, zodat zij ook buiten schooltijd aan boeken kunnen komen. Betrek ook de ouders hierbij. Zorg voor een goede bibliotheekvoorziening op school en maak het mogelijk voor leerlingen om boeken uit de schoolbibliotheek mee naar huis te nemen. Laat zien hoe leerlingen digitaal kunnen lenen en lezen. Praat over uw eigen leesgedrag in uw vrije tijd.

Tijdsbesteding

Vrij lezen: dagelijks circa 20 minuten

Voorlezen: dagelijks 10 tot 20 minuten.

Vrijetijdslezen (thuis): dagelijks ten minste een kwartier (stimuleren, niet verplichten)

Zie verder didactische richtlijn 2.

Toetsen en differentiëren

Vrij lezen wordt in principe niet getoetst. Toetsen kan een negatief effect hebben op de leesmotivatie en vrij lezen is nu juist bedoeld om de leesmotivatie te stimuleren. De vrije keuze en de persoonlijke beleving staan voorop. U volgt wel het leen- en leesgedrag van de leerlingen (u kunt hiervoor de bibliotheek vragen naar de monitor de Bibliotheek op school). Leerlingen waarvan

u vaststelt dat zij niet of weinig lenen c.q. lezen geeft u extra aandacht. Als hun gedrag veroorzaakt wordt door een lage leesvaardigheid, past u het leesaanbod aan en leert u deze leerlingen om zelf te kiezen op hun eigen niveau, bijvoorbeeld via de AVI-aanduiding, de vijfvingertest, herkenbare aanduidingen op boeken (Makkiesticker) op boeken, of kenmerken die snel te herkennen zijn door de leerling (zie hieronder). Als hun gedrag wordt veroorzaakt door een gebrekkige motivatie, probeert u te achterhalen welke onderwerpen deze kinderen interesseren en vraagt u de bibliotheek om daarbij passende boeken.

Zwakke lezers

Zorg ervoor dat ook zwakke lezers aan hun trekken komen. Uit onderzoek blijkt dat zij evenveel profijt hebben van lezen als niet-zwakke lezers (Mol en Bus, 2011). Het kan helpen om voor deze leerlingen boeken te zoeken met speciale kenmerken:

- een aantrekkelijk verhaal op aangepast leesniveau
- niet te omvangrijk (maximaal 60 pagina's)
- groot lettertype
- overzichtelijke bladspiegel
- veel illustraties

Leer de leerlingen om ook zelf deze criteria toe te passen wanneer zij naar de bibliotheek gaan. Veel bibliotheken hebben een zogenoemd Makkelijk Lezen Plein (MLP), waar boeken met dit soort kenmerken overzichtelijk bij elkaar staan.

Jongens

Het is raadzaam om jongens extra aandacht te geven in het kader van vrij lezen. De leesmotivatie van jongens is minder sterk dan die van meisjes en hun taalvaardigheid is gemiddeld minder sterk ontwikkeld. Het is daarom zaak om zowel bij de selectie van leesmateriaal als bij de gesprekken over lezen jongens specifiek aandacht te geven.